

Téereb Yoël ak Kàngug Bésub Fan yu Juróom-Ñaareel yu Laodise — Limu fukk ak ñett

Jeff Pippenger

2025-12-18

Limu fukk ak ñett

Nu ngi nek a jëfandikoo tey mandarga yonent bi ci 1863. Dañoo doon teg sunu xel ci Kadesh bu Biblia bi nekk màndarga kaw réeroo Israaël gu yàgg gi ci “noppalu” bi, te loolu indiwoon seen dee ci ab jamono ju ànd ak jeexitalam ca Kadesh; noonu mu mel ni naanetteb yoonu Yérémie yi di “yoon yu màgg ya” ñàkk nañu ko ca 1863, ba “juróom-ñaari waxtu” yi ci Léwítik ñaar-fukk ak juróom-benn ñàkk nañu ko.

Ci wuut ngir seet leer gi jème ak Kadès ak 1863, nuy xamale fukki nattu yi agg ba Kadès. Xamale nanu ne ñetti nattu yi jëkk bopp nañu ci nattu manna ma. Ñetti jéego yooyu man nañu leen tegtal ni kéemaan walla ni nattuy, te noflaayu Sabbaat bi, mi di bi jëkk ci fukki nattu yi, méngoo na ak nattu bi di fukkeel, bi Pool feeñal bu leer lool ci Héber yi ni “noflaay.” Fukki nattu yi am nañu alfa noflaay ak omega noflaay.

Amul solo lu jàngum kàddug wax ci yeneen lu muy tànn ni muy tekki “ndoxum noppaliku” bi Hébre yi bañoon ca Kadesh—ndax ci wàllu yeneen kàddug, bépp “noppaliku,” (rëy ci rëy) day jublu ci “noppaliku ak yeasal gi” mooy taw bi mujj. Kadesh itam mooy benn misaal bu mag bu mel ni bañug yëgleb taw bi mujj ak itam xew-xewu taw bi mujj, ndax téj gi ñuy matal ci kaw juróom-ñeent-fukk ak ñeent-junni nit ña ca Kadesh, mooy taxaw bu dëgër ci dëgg gi, ci “xel mi ak ci ruu wi itam.”

“Bu yàgg ci saa si nit ñi Yàlla bokkñu ñu ñàkkal leen ci seen kanam yi—du benn seel walla mark bu nit man a gis, waaye mooy taxaw bu dëgër ci dëgg, ci xam-xam ak ci ruu, ba tax ñu mënuma yëngatu—bu yàggul Yàlla ñi bokkñu ñu seelal leen te waajal leen ngir yëngu-yëngu bi, dina ñëw. Ndaxte sax, tambale na ba noppi; léegi àttey Yàlla ñi ngi ci kaw suuf si, ngir jox nu artu, ngir nu xam li ñuy ñëw.” The Seventh-day Adventist Bible Commentary, volume 4, 1161.

Sax ci biir “dëgg gi” ci anam gu “xelu” mooy nangu pexe bu line upon line ni mooy benn te kennul yoonu jébbalu gi sell ci njàngum Kàddu Yàlla. Yoon wu xat wii ñu dëggal ko ne mooy yoon wi jub ci weeru ut 1840, ba “mbooloo yu bare gëm ne dëgg nañu yiit yi ci tekki yooni waxi yonent yi Miller ak ay àndandoom jëfandikoo, te yëngu-yëngu njëwug Kirist bi amoon na doole gu yéeme.” “Doole gu yéeme” gi mooy tegtal feeñug kàttanu Xel Mu Sell, mi yónnee ndigal malaaka bu njëkk bi wër àddina si ci 1840.

Ñi bokk ci liggéey bi doon wone “doole gu yéeme” ga, joxees na leen kàttan ngir def ci mbir moomu sax jaarale ko ci kàttanu Xel Mu Sell mi. Xel Mu Sell mi dafa feeñal rek kàttanam ci biir ñi nangu woon yoonu liggéey bu sell bi. Xel Mu Sell mi dafa feeñal rek kàttanam ci biir ñi nangu woon yoonu liggéey bu sell bi.

Toogg ci dëgg gi ci xel mooy nangu yoonu “rëdd ci kaw rëdd”; te “nangu” yoon woowu “rëdd ci kaw rëdd” dafay tegtal ci ab Laodisee ni ubbi bunt xol ba yónnee bu Laodisee di dugg ci nit kiiru Xelum Sell mi. Nangu yoonu sell wi dafay indi dooley Xelum Sell mi ci xel ñi di toog ci dëgg gi ci xel. Nangu yoon woowu dafay jur ag ngëm gu xelmu Yàlla tegtal ne mooy boole Yàlla ak nit. Jëfandikoo yoonu Biibël bu “rëdd ci kaw rëdd”, bu jaxaseek ngëm, dafay tegtal ne mooy toog ci dëgg gi ci xel; te dëgg gi (bataaxal bi) miy génne ci yoon woowu, mënu koo taxawale ak Yeesu mi nekk Kàddu gi. Nangu bataaxalu Kàddoom mooy nangu Xelum Sell mi ci sa xel. Noonu, toog ci dëgg gi ci xel dafay jur xew-xewu ngëm gu jot màndargay nangu gu Yàlla.

Kadesh moo doon na woonoon bu mujj bi ngir Israel gu mag ga. Ñaari xetu naankat yu biiñ ci téereb Joel, dañu leen teqale te wuutale ci seen bopp ndax bañ walla nangu xebaraaru taw bu mujj bi, mi Joel tudde “biiñ bu bees,” ci lu juuyoo ak biiñ bu fermaante bi xet bu bees di naan. “Biiñ bu bees” bi Joel wax mooy “ndoxal” bi Pool wax ci Hébreux ñett ak ñeent. Te itam mooy li “naan-kat yi Efrayim” yu Esayi di bañ “dëgg”—ñi mu ne woon: “Lii mooy ndoxal bi ngeen mana noppale kooful; te lii mooy yeesal gi”; waaye bëggũu woon dëgg. “Waaye kàddu Boroom bi nekkal na leen sàrt ci kaw sàrt, sàrt ci kaw sàrt; rëdd ci kaw rëdd, rëdd ci kaw rëdd; fii tuuti, fale tuuti; ngir ñu dem, daanu ginnaaw, damm, lëj, te ñu jàpp leen.”

Nu gis na ne, jooygóor wu wurus wa Aarón daan jokkoo ak ñàkk dëgg ndigal, mooy tekki “ñaari” ci fukki nattu yi jeex ca Kadesh. Xaajale nattu boobu mu doon ñaari nattu, dëpp na ak jamono nattuug tawte gu mujj gi, gi ñuy wone ci “nattu nataalu rab wi,” te mooy nattu wi di dogal àjjana ak àll bi ñeel nit ñi Yàlla. Peeñu 13 jàngale na “ñàkk dëgg ndigal,” ndaxte limu “fukki ak ñett” mooy tekki ñàkk dëgg ndigal.

Sàcc bi tambali ak jaanu rabu gi jóge ci géej gi, mooy nataal bi gëna mag ngir fésal màggat gu nekk ci kaw suuf, ndax Daniyeel wax na ne mooy doole bi di wax ay wax yu màgg ci kaw Aji Kawe Ji. Màggat googu, màggatu jaanu rabu gi jóge ci suuf gi, mooy États-Unis, moo ko topp, te gannaaw loolu mu daan a forcé àddina sépp ngir mu topp seen royukaayu màggat. Tàkkute bu ñetteel bi ci sàcc bi, ci ñetti màggat yii, am na ci bi njëkk bi, bi ñu wone ni mooy jaanu rabu gi jóge ci géej gi, nataalu Vatikan bi. Ci aaya fukki ak benn bi, États-Unis wax na ni ab njaaxu, ba noonu mu sosaral jaanu rab ba ab nataal—nataalu Vatikan bi. Dale ci aaya fukki ak ñaar ba ca kanam, États-Unis dafa forcé àddina si ngir mu def noonu itam. Màggatu Aaron am na ñaari wet, di tegtal màggatu États-Unis, te gannaaw loolu màggatu àddina sépp bi, bu ñu dalee doxal nataalu Vatikan bi ci kaw àddina.

Buntug Aaron mi dañal ñaari jamono yi, te ñu teg leen ci misaal ni jaamu xërëm bi bi Muusa nekkul woon, toppu ko ak jaamu xërëm bi bi Muusa nekk. Muusa dafa doon jot Yoonu ndigali Yàlla, ba tax mu mel ni Yoonu Yàlla mi di taxawaayu xaajale bi ci buntug gi. Nattu bi Aaron teewloo ci nataalu wurusam wu niru nag-wildéem, mooy nattu bi ci atum 1863.

Moo taxawu yoonu Dibéer la, te muy tektal benn rëccu wu wër ci diggante dund ak dee. Mooy rëccu bi ci diggante Réew mi Yàlla digoon ak dee ci màndiŋ ma, rëccu bi ci diggante màndargay rab wi ak séel Yàlla, rëccu bi ci diggante àtteb Shebna mi Laodisee ak Eliakim mi Philadelphie. Ñetti nattu yu jëkk, yi manna ji tektale, dañuy misaal waxtaanu Sabat walla Dibéer, ni ko nattu wa

fukk ba di itam. Rëccu bi ci ngëmug xarit wu wurus wu Aaróon, mi tektal benn yoon nattu wu juróomel ak wu juróombeneel — mooy yoonu Dibээр.

Natteel ñeenteel bi mooy ndox mi ca Massa, muy tekki “nattu”, ak Meriba, muy tekki “raaya Yexowa”, te am na ci Esodu 17:1–7, fa mu ñu ko jëfandikoo ngir wax bu xóot ne mooy “nattu Boroom bi”.

Mbooloom kër gi ci bànni Sin, gëpp, dem nañu ci seen yoon-yi, ni Aji Boroom bi santaane woon, te ñu daldi sax ci Rephidim; waaye amul woon ndox fu mbooloo mi mana naan. Moo tax mbooloo mi juuyoo ak Musaa, ne ko: “Jox nu ndox, ngir nu naan.” Musaa ne leen: “Lu tax ngeen juuyoo ak man? Lu tax ngeen di natt Aji Boroom bi?” Te mbooloo mi maroon na fa ndox; mbooloo mi nag di xiin ci Musaa, ne: “Lu tax yaa nu génne Misra, ngir rey nu ak sunuy doom ak sunuy jur ak mar?”

Noonu Musaa woo Yàlla ne: “Lan laay def ak xeet wii? Tuuti rekk des nañu ma sànni ay doj.”

Noon Boroom bi waxoon Muuse ne ko: “Jiitu nit ñi, te nga ànd ak yeneen magi Israyil; te sa yat bi nga doon dóor dex ga, jël ko ci sa loxo, te demal. Xool, dinaa taxaw fa kanam sa bopp ci kow doj wa ca Horeb; te dinga dóor doj wa, ndox dina génn ci moom, ngir nit ñi naan.” Noonu la Muuse defee ci kanam magi Israyil.

Mu tudde bifoobu Maasaa ak Meriba, ndax weranteg doom yi Israyil, te it ndax seetaanuñu Boroom bi da naan: “Boroom bi am na ci sunu biir, mbaa déedet?” Esóod 17:1–7.

Nattu gi ñuy tektale ci “Massah,” ak màndarga mi ñuy tektale ci “Meribah” mooy alfa buy wax ci yoon wi, te mu dajeeek omegaam ci yoon wii ci Musaa dóor weer wu mel noonu beneen yoon ñaareel. Loolu dafay tekki ne ñeenteel ci fukki bàkkaar yu ñu xëcc Yàlla tektalees na ko ca Kadesh, ndaxte Kadesh bu ñaareel bi mooy fu Musaa dóor weer wi ci moytu. Loolu day wone ne Kadesh, ni mu mel ci misaal, dafay ëmb nattu ndox mi jur màndarga.

Nattu ndox mi di jur bannere bi, mooy nattu yégle gu taw gu mujji gi. 1863 mooyoon fu waroon a yékkati bannere bi, waaye yërëm; 1863 du woon ludul Kades bu njëkk bi, te Kades bu ñaareel bi mooy ci yoonu santaane Dimiñs bu waaw a ñëw. Massa ak Meriba dafa mel ni dañuy tegtal nattu bu mujj bi ngir ñaar-fukk ak ñeent junni nit ñi, balaa ñu leen yékkati ni bannere ci santaane Dimiñs bi. Du woon sañ-sañ Room, walla sañ-sañ Yawut yi moo sàkkal deeg Almasi bi. Sañ-sañ boobu, ñoo ko dogaloon ci ndaje Asamaan, jamono yu bare laata bant ba. Musaa jëfandikoo yaramam, yaafoo ba Yàlla moom ci boppam diwale, ngir dóor xeer ba—waaye benn yoon rekk. Xeer boobu, ci ni wax ju jóge ci waxin, dafa tegtal ci yégle yi aju ci 1840 ba 1844, yi di dëgg yu mag yu njëkk, te ñoom ñooy tegtal yoonu aji jub ñi. Ci nattu bi Massa di tegtal, ndox mi musal mooy ndox mi génn ci Xeeru yoon yu mag ya. Ndox moomu di nattu te jur ñaari wàll; benn ngir màndargay Rab wu bon wa, beneen bi ngir màndargay Yàlla, ni ko màndargay Yàlla ji ci kaw ña ñu yékkati ni bannere di tegtal, ni ko Meriba di tegtal.

Tàmp bi jeexna woon bala ñatteelu ndigalu Artaxerxes, te loolu daldi dëggal ne tàmp bu Millerite bi Kirist yékkati ci 46 at, tàmbali ci 1798 ba 1844, jeexna woon bala ñatteelu malaaka mi, mi ñu teewale ak ñëwu ndigalu ñatteel bi. Juroom-ñeent-fukk ak ñeent junni ñi, ñu daldi leen tëjale tuuti

laata yoonu Dibeer ba, te ci kaw loolu ñu yékkati leen ni ràññee tegtal buy saraxu góob gu jëkk gu Pentekot, ni mu doon ci jamono yu yàgg ya. Massa ak Meriba ñu màndargaal nattug ndox mi, mi teewale ak yégleb Woote gu Digg bi ci jaar-jaaru malaaka bu jëkk bi ak bu ñatteel bi.

Liggéeyu boolé Yàlla ak nit itam mel na ni ñuy boole ñaari kër yu sell yi. Itam mel na ni séy, fa góor ak jigéen — walla kër gu sell gu jigéen ak kër gu sell gu góor — booloo, nekk benn yaram. Almasi moo yékkati kër gu sell gu Millerite ngir gindi leen dugg ci Këram gu Sell gu Asamaan, fa ñuy gis “noppalu,” li waaxtu 1844 tegtaloona ci bésu noflaay bu juróom-ñaareel bi.

Bu xam-xam ci Massa ak Meriba, bu nekke nattuñeñeel bu ñetteel, buñ ko jëfandikoo ci diggante ab nattu bu ubbeeku te moom itam di tegtal ñetti nattu, te gannaaw loolu àtteb dibeerub jàmm di topp ci nattu bu juróomeel ak bu juróom-bennel—kon man ngeen a gis, waaye su fekke ne bëgg ngeen a gis rek, ne nattu manna bi am ñetti wàll mooy nattu bu njëkk, te gannaawam am na nattu buy jiitu nattu bu ñetteel bi am ñaari wàll, mooy golle-wu-goldig Aaróon. Massa ak Meriba dañu leen di tegtal bennoon, ndaxte ci yégleb malaaka bi ñaareel rekk lañu fekk ab “ñaaral” bu yonent. Ñetti nattu yu njëkk yi ci manna mooy yégleb malaaka bi njëkk. Nattu Massa ak Meriba mooy yégleb malaaka bi ñaareel, te ngantug Aaróon mooy yégleb malaaka bi ñetteel.

Nattukaayu nattooy bi mooy nattu wërsëgu buurug wurus gi Aaróon def, te mu tàmbalee ak feeñug bokk ci xam-xamu yàlla ju dëgg, ba mu ne ña ngir soxor seen réewum ñakk dëggal gi dañoo yaakaar ne seen bëgg-bopp gu ñuul nëbb na ci kanam Yàlla.

Bi nit ñi gis ne Musaa yegul a wàcc ci tundu ma, mbooloo ma dajaloo ca Aaróon te ne ko: “Jógal, defal nu yàlla yi dinañu jiitu sunu kanam; ndaxte kii Musaa, góor googu nu génne woon ci suufu Misra, xamunu li ko dal walla fu mu nekk.” Aaróon ne leen: “Dindi-leen njort yu wurus yi nekk ci noppu seen jabar, seen doom yu góor ak seen doom yu jigéen, te indi leen ma.” Noonu mbooloo mépp dindi njort yu wurus yi nekk ci seen nopp, indi ko Aaróon. Mu jël ko ci seen loxo, bind ko ak juntu kaay buy ràññee, gannaaw ba mu defe ko nag wu ñu sotti. Ñu ne: “Yii mooy sa yàlla yi, Yisraayil, yi la génne ci suufu Misra.” Bi Aaróon gis loolu, mu tabax sarxal bu nekk ci kanamam; te Aaróon yégle ne: “Suba, dina am màggal ngir Aji Sax ji.”

Te ñu jóg ca suba teel te ñu sarxe sarax yu lakk yépp, indi it saraxu jàmm; ba noppi mbooloo mi toog di lekk di naan, te ñu jóg di fo. Esodu 32:1–6.

Nattu jéeg ak juróom-benn mooy ñaareelu xaaj bu xeexu nag gu wurus gi, bi Muusaa delloo gannaaw ba mu jotee Fukk i Sant yi. Muusaa laaj na: «Kan moo bokk ci wàllu Boroom bi?» li ëpp ci nit ñi des nañu ci seen pas-pas, walla bokk ak ñi di jaamu xërëm, te ñu wone rebellyoon boobu sax ci lu bir, ci kanamu jëwriñ ba.

Ñetteel ak ñetteelu nattu yi feeñ nañu ne dañuy misaal te wérante ak yoonu Dibéeri. Eliya ci tundu Karmel laaj na laaj wu mel ni bi Musee laajoon. Tànnal léegi tey ki ngeen di jaamu, loolu jublu ci nattu yoonu Dibéeri. Misaa lug nataalu rab wi jublu na ci yoonu Dibéeri. Xaajug Lewi ya ci nettalig Aaróon ak xaajug fukk ak ñaar giir yi ci nettalig ñaari nagi wurus yi Yéroboam def, dañuy rëddoo xaajug boroom xel yi ak ñi ñakk xel ci yoonu Dibéeri. Laodiseyaañ yi mooy janq yu ñakk xel yi, ni ko Sister White seedeel, te moo tax xaajug janq yi ci yoonu Dibéeri mooy xaajug Laodiseyaañ yi ak Filadelfiyaañ yi. Ñetteelu ak ñetteelu nattu yi, te ñoom benn nattu lañu buy ñaar-fànn, wérante

nañu ak yoonu Dibéeri, te loolu mooy ne wérante nañu ak 1863, ak Kadesh.

Saaru ñaar-fukk ak ñett ak saar bi ñett-fukk ak ñett ci Exod bi mat nañu ci benn bés bi sax, te lu néew waxtu rekk lañu diggante, te bés boobu dafay wone 1863 ak Kadesh. Ci saar bi ñett-fukk ak ñett, Musaa dafa ñaan ngir gis ndamu Yàlla. Moo tax, gis nanu Musaa ci ñetteelu ak juróomeelu xalaat-yéngu yi, muy soppeeku muy nekk benn téeméer ak ñeent-fukk ak ñeent junni. Musaa boobu sax moom la nekk itam ca Kadesh, di dóor Doj wa ñaareel yoon, noonu di tegtal njël bu ñu toj ndax doj boobu, bi ñu bañoon a daanu ci kawam. Doj boobu ab yégle la, te moo tax am na ñaari màndarga yu Musaa ca Kadesh: benn buy feeñal ndamu Yàlla, ak beneen buy weddi Doj wa.

“Na ñi taxaw ni mel ni ay wottukat yu Yàlla ci kaw miiri Siyon, nañu nekk ay góor yu man a gis njàqare yi balaa nit ñi,—ay góor yu man a ràññee diggante dëgg ak njuumte, njub ak tooñ.”

“Ñew gi jot na: Dara warul benn lu ñu wara maye mu dugg, ngir mu yëngal taxawaayu ngëm gi nu doon tabax ba léegi, li dale ca bi yégle bi agsiwoon ci atum 1842, 1843, ak 1844. Man, maa nekkoon ci yégle boobu, te ba ca fan woowa ba léegi maa ngi taxaw ci kanamu àddina, di sax ci leer gi Yàlla jox nu. Du sunu xalaat nu rocci sunuy tànk ci kaw ndombo bi ñu leen teg, bi nu doon bés bu nekk seet Boroom bi ak ñaan gu dëgër, di wut leer. Ndax ngeen foog ne man man naa bàyyi leer gi Yàlla jox ma? War na nekk ni Doj wu Fàww. Moo may jiite dale ca ba ñu ko ma joxee.” Review and Herald, 14 Awril 1903.

Benn benn ci nataali yi ñuy soloo ci “Móos ci Kadesh” mooy ne dafay dóor doj wi ak yat, te yat ja mooy mandargay sañ-sañ. Bi mu njëkk a amoon, sañ-sañu Yàlla la woon; waaye ñaareel bi, sañ-sañu nit la woon. Kuréel gi ñuy teewal ci Móos ci ñaareelu Kadesh bi, dañuy leen melal ni màndiñayyi Efrayim, ñi di jëfandikoo seen sañ-sañu njàngum yoonu Yàlla (yat) ngir xeex ndigalu tawub mujj gi, miy ndigalum yoon yi yàgg te cosaanoo, yu 1840 ba 1844.

“Bépp xebaar yi ñu joxe woon diggante 1840 ak 1844, war nañu léen a bëggal léegi ak doole, ndaxte am na ñu bare ñi réer seen yoon. Xebaar yi war nañu dem ci mbootaay yépp.”

“Kirist moo ne: ‘Yéen seen bët barkeel nañu, ndaxte dañuy gis; te seen noppit barkeel nañu, ndaxte dañuy dëgg. Ndax kay maa ngi leen koy wax ci dëgg, ne yonent yu bare ak nit ñu jub dañoo bëgg woon gis yi ngeen gis, te gisewuñu ko; te dëgg yi ngeen dëgg, te dëgguñu ko’ [Matthew 13:16, 17]. Barkeel nañu bët yi gisoon mbir yi ñu gisoon ci atum 1843 ak 1844.”

“Bataaxal bi ñu ko joxe na. Te warul am benn yéex ci delloo bataaxal boobu, ndaxte màndargayi jamono yi di mat; liggéeyu tēj gi war nañu ko matal. Liggéey bu mag dinañu ko def ci ab waxtu bu gàtt. Bataaxal bu Yàlla tëral dinañu ko joxe léegi, te dina màgg ba nekk yuuxu bu réy. Noonu Daaniyeel dina taxaw ci boppam, ngir joxe seedeem.” Manuscript Releases, volume 21, 437.

Nattu manna bi mooy ñetti nattu. Nattu mujj ci fukki nattu yi mooy nattu malaaka bu ñetteel bi. Nattu bu njëkk ak bu mujj, ñoom ñaar ñépp, dañuy teewal “ndeyju” ni màndarga nattu bi. Nattu bu njëkk bi mooy ñetti nattu, di teewal malaaka bu njëkk bi, mi toppu ci malaaka bu ñaareel bi; waaye nattu bu ñienteel bi, fa mujj gi ak yékkati ngir nekk ràññee, dafañu ko teewal ci Massa ak Meribah. Malaaka bu ñetteel bi, mi ñuy teewal ci nattu bu juróomeel ak bu juróom-benn bi, mooy nattu bu

ñetteel bi, mi toppoon nattu bu ñaareel bi ci Massa ak Meribah, ak nattu bu njëkk bi ci manna.

Mey mer gu xàc ci Tabera bi ñu wone ci Nombres 11:1–3 mooy jéem bu juróom-ñaareel bi. Aaya yi ubbi nattu ngëm gu tàng gi ñu tegtale ak “Tabera,” maanaam “berab bu lakk,” aaya yi jiitu ko di wone yëngu-yëngu askanu Yàlla ci màndiŋ mi. Ñàkk muñ gi feeñu ci saar fukki bi, dañuy juutale ak ñi téeméeri junni ak ñeent-fukk ak ñeent junni ñi topp Mbeg mi fu Mu dem. Ñoom ñooñu lañu wax ne am nañu muñug gaayi Yàlla yi; waaye Israayil gu yàgg gi dafa feeñaloon ñàkk muñ ci saar fukki bi, te loolu lajjal leen ci seen nattu gu tàng ci saar fukk ak benn gi.

Noonu jóg nañu ca tundu Boroom bi, doxub ñetti fan; te gaalug kóllëre gu Boroom bi doon jiitu leen ci doxub ñetti fan yooyu, ngir seet leen kër gu noppalu. Te xiifug Boroom bi nekk na ci seen kaw bëccëg bi, bi ñuy génn ca màndar ga. Te xew na ne, bu gaal ga tambalee jëkk, Muusaa naan: Yéewu, Boroom bi, te na say noon tasaaroo; te na ñi la bañ daw fa sa kanam. Te bu mu daldee, mu naan: Dellusi, éey Boroom bi, ci mbooloom junni junni Israyil. Nombres 10:33–36.

Aaya bi ci topp dafay dugal mbooleem ngorag Tabera.

Ba noppi yéen nit ña, loolu neexul Boroom bi; te Boroom bi dégg na ko; meram tàkk na; te safara Boroom bi tàkk ci seen biir, ba lekk ñi nekkoon ca géej-géeju dal bi. Noonu nit ña jooy ci Musaa; te bi Musaa ñaanalee Boroom bi, safara si dee na. Mu tuddee berab ba Tabera, ndaxte safara Boroom bi tàkk na ci seen biir. Nombres 11:1–3.

Xiir gi topp ci ginnaaw feeñug safara bi, mooy bëgg yàpp ngir lekk, te loolu mooy nattu gu juróom-ñaaralu. Li ngi nekk ci Nimeero 11:4–34. Njalbéen gi ca Tabeera dafay tekki bindu kaw gi yàqu, ñàkk muñ, te ngàkk gi ci bëgg yàppal yu Misra mooy tekki bindu suuf gi. Safara si dafay tekki sellal gu safara gi Ndaw li ci Kóllëre gi ci Malasi saar ñetteel, ndax ci waxu yonent bi Tabeera dafay tekki bëri bu lakk, te bërëb bu lakk bi ci Kàddug Yàlla gu yonent gi nekk na ci Malasi ñetteel, fa safara di jur mbooloo mu amul muñ, ñiñu jagleel ngir ñu setal leen, ak mbooloo mu muñ, ñiñu sellal ni sarax su yékkati.

Ñi ñooñu ñi Muusaa diir ci nattub Tabera gu ñaari wàll, mooy kawteefam ak suufeefam, ñooy ñaari téeméeri junni ak ñeent-fukk ak ñeent junni ñi sampu ci dëgg, ci xel seen ak it ci ruu seen. Xel mi di ràññee kawteef gi, te ci lu baatub ruu tekki mooy wone boole gi nekk diggante Yàlla ak nit. Yàlla mënul a booleek nit ludul bu suufeef gi daajee ci bant ba te dee. Sampu ci dëgg ci xel ak ci ruu mooy firndeey jéefandikoo gu mujj gi di ñu téj. Safara yi ci Tabera diir nañu taqale gu mujj gi diggante pepp ak bañ, ci liggéeyu Almasi bi di yékkati kër Yàlla gu ñaari téeméeri junni ak ñeent-fukk ak ñeent junni ñi.

Natteelu juróom-ñeent bi mooy rebellioŋu Miriam ak Aaron bi nekk ci Numbers 12. Mbugal ga indi lii doonul lu wuute ak mbugal gu Koré, Datan ak Abiram, walla Minneapolis, ci 1888. Pexe bi nekkoon du woon rekk bañ yégleb Yàlla, waaye bañ tànnug njiit yi Yàlla tànn.

Yedd yi ñaareelu nattu, dafa jiitu atineg njiit yi di weddi duñu rekk wax ji, waaye itam ki ko yónni. Njiit ñi feeñu ni ay naawkat yu dëddu yoonu dëgg li bu jëm ci ndigal alxamesu bésuub Ndeyjoor bi, moom mi di fukkeelu nattu bi. Ndigal alxamesu bésuub Ndeyjoor bi méngoo ak bant ba, te ci yoonu

jëm ca bant ba, mooy ndigal alxamesu bésu Ndeyjoor bi, njiit ñi tann Barabbas, Kirist bu dëgërul; ndaxte “bar” tekki na “doom(u)” te “abba” tekki na “baay.” Bi ñuy jegesi bant ba (ndigal alxamesu bésu Ndeyjoor bi) walla Kadesh, njiit ñi feeñal nañu naawkat gu mat sëkk, di tann Kirist bu feykat, te itam di wax bu jub ci kanam boroom-aatu réew yi ne amuñu buur, gannaaw Sezar.

Ñetteel, juróom-ñetteel ak juróom-ñeenteel nattu yi dañuy xamale jëfandikoo bu téj bi, waaye misaal bi mooy bu jigéen yu ñàkk xel ya. Fukki nattu yooyu, mooyoon njëkk aayub Kades, di misaalal atom 1863. Dale ci 1846, Ebré yi ñooñu leen yóbbu Sinaay ngir jot Yoon wi. Ñaari tabalaayi Fukk Yoonu yi mooy mandargay diggante kóllëre Yàlla ak Israaël gu yàgg ga te di gu dëgg; te ñaari tabalaayi Habakuk mooy mandargay diggante kóllëre Israaël gu bees gu ruu ak Yàlla. Ñaareelu tabala bi feeñal nañu ko ci 1850, te ni Israaël ga yàgg ga digoon na sàmm Yoon wi, noonu itam, ci 1856, nattu bu mujj bi ñëw na, ni ko misaalal yeneen ñi seeti réew mi ñu digoon. Xalaatu ëpp ñi jot ci juróom-ñaari at yi, dale 1856 ba 1863, mooy ne màndiñ Laodise moo nekkoon fa ñuy bëgg a dee.

Jamono 1844 ba 1863 mooy misaal ci jamono ji tambalee ak sóobug ndox ci Géeju Xonq bi, te jeex ak beneen sóobug ndox ci dexu Yurdan, ci benn bérab boobu sax, fa Yeesu di doon Almasi bi, ba mu gannaawee sóobug ndox ci loxoy Yaxya. Sóobug ndox ba ca Géeju Xonq ba xamle woon diggante kóllëre ak Israayil gu yàgg ga. Diggante boobu tambalee woon ak séy bu and ak taxawal benn yoonu nattu bu am fukki jéego. Gannaaw loolu ñu indile leen Sinay, te ñu dige woon ne dinañu sàmm yoonam, waaye ñu ko deful, te gannaaw ga ñu lajj ci nattu bu fukki bi, te mu nekk mujj ga, ca njël bu njëkk ba ca Kadës. Gannaaw ñeent-fukk at yi, ak ñaareel te gën a réy njël ba ca Kadës, ñu dugge ci Réewu Dig ba ci séen sóobug ndox ci dexu Yurdan.

Màndarga yu melokaanu sóobu nuy sooñ bi dañoo booleek njàngat gi. Jaar-jaaru omega ak ñaareelu Kadesh, dafa méngook jaar-jaaru njëkk ak alpha Kadesh. Bëgg-bëggu Móos ci omega bi dafa gën a réy lool ndax yàqutew réew mépp ci alpha rebellion bu Kadesh. Omega bi dafa baax a gën a réy. Ñaari rebellion yooyu dañuy tegtal yàqute wu ñi jàng ak ñi jàngul ci Esayi, ñiy bañ a dugg ci noflaay bu yégleb tawte gu mujj gi.

Ñetti sedd yu ñett (Géeju Xonq bi, Dexu Yurdan ak Dexu Yurdan), bi njëkk bi mooy bu Muusaa te bi mujj bi mooy bu Kirist; noonu Muusaa mooy alfa, te Kirist mooy omega. Araf bi nekk diggante araf bu njëkk ak araf bu ñaar-fukk ak ñaar ci alifbeetu Ebrë, maanaam araf bu fukk ak ñett bi, buñ ko takk te mu topp araf bu njëkk bi, te gannaaw loolu araf bu njëkk bi ñu takk ko ak araf bu mujj bi, maanaam araf bu ñaar-fukk ak ñaar bi, loolu di sos baatu Ebrë bi ñuy wax “dëgg.” Sedd bu digg ba mooy Dexu Yurdan ak Kades. Sedd bu njëkk ba ca Géeju Xonq ba, mooy li jiituwoon sedd ba ca Yurdan. Waaye sedd bu njëkk ba ca Yurdan ba, yéexaloon nañu ko ñaar-fukk at ak benn-fukk ba keroog ñaareelu ñëw ba ca Kades ak seddu Yurdan bi ci dëgg-dëgg. Sedd bu ñetteel ba, miy tegtal jamonoy seeti Yawut ya, eggoon na ba Kirist tàmbele liggéeyam ngir dëggal kóllëre bi di benn ayu-bés, ngir matal li Daniel wax ci juróom-ñeenti yoonu wax ak saar ñaar-fukk ak juróom-ñaar, te mooyoon waxtu àtte ba ñeel Israeel gu yàgg ga.

Bëtu gu jëkk ba ca Géeju Xonq ga moo di yégle bu njëkk baa ngelaw la, te ñaari seeti yi ca Kadesh dañuy tegtal ab “ñaaral”, ndaxte ci seeti bu njëkk ba ca Kadesh ak dexu Yurdan la ñu fésal fa

ñaawteefug nit ñi nekk ci kóllëreg Yàlla, te ca ñaareelu Kadesh ga la ñaawteefug njiit yi feeñ. Kadesh ak ñaari seeti yi dañuy tegtal ab ñaaral bu yëgleb ñaareel ba ngelaw, fa ñaari xeetu nit di feeñ, te ñaar ñi ñépp dañu leen tegtal ak askan wi ak itam ak njiit yi. Bëtu Kirist moo di yëgleb ñetteel ba ngelaw bi ñuy séddoo pepp mi ak ñax mu bon mi, ni ñu séddoo woon Israayil gu yàgg ga ak sóobeej kiristaan bi Kirist takkoon ca waxtuw ateb Israayil gu yàgg ga.

Jàmmu 1844 ba 1863 mooy Géej gu Xonq ba ci njëkk xarebu màndute ga ca Kadès. 1844 mooy jàllug Géej gu Xonq gi; 1846 mooy manne, te mooy melo bu firndeel nattu Sabbaat bi, bi White yi daan jaar ci 1846 bi ñu séyee. Ci 1849 Boroom bi tàllal na doomam ñaari yoon ngir dajale ay nitam. Dajale na leen woon ci jamonoy yëgleb malaaka bu njëkk bi, ba bi njëkk taabal yu Habakuk agsi ci jaar-jaar, te ñaareelu taabal ba defees na ko ngir benn benn jeexital boobu.

Teblo omega bu 1850 war nañu koo war a dajale te nattal, ndaxte loolu la teblo alpha bu 1843 defoon. Malaaka bu njëkk bi amoon na teblo, te malaaka bu ñetteel bi itam am na teblo, ndaxte bu njëkk bi mooy alpha te bu ñetteel bi mooy omega. “Ñaari teblo yi” ay màndargay yoon lañu ci malaaka bu njëkk ak bu ñetteel bi — waaye du bu ñaareel bi. Jamonoy wax ju yonent bi ci “teblo yi” tàmbalee na ak teblo bu am njuumte, te mu jeex ak teblo bu amul benn njuumte. Taarix bi nekk ci diggante ñaari teblo yi mooy taarixu malaaka bu ñaareel bi, faale nañu foofu sarte bi ba àgg ci 1850.

Gannaaw atum 1843 bi jeexee ci 19 Awril 1844, tabalo 1843 bi ñu bàyyi ko, ndaxte booba dafa waxoon ci njumte ne atum 1843 la. Li dale ci 19 Awril 1844 ba 1850, amul benn tabalo bu Habakuk. Ci jaar-jaaru ñaareel malaaka bi, amul woon tabalo te—Babilon daanu na. Alfa bi ab tabalo la, omega bi itam ab tabalo la, te li nekk ci digg ba mooy ndàanu Babilon; màndarga njub, mi ànd ak jamono ji amul woon tabalo. Jamonoy jaar-jaaru tabaloy Habakuk yi yore na màndargay dëgg.

1850 dafa mel ni mujj ci Sinaay ak joxe yoonu ndigël yi. Jëf jooju dañu ko fàttewaat ak Pantekot, ba ñaari mburu yu diiñale yi yékkatiwoon. Yoonu yékkati ñaari mburu yu diiñale yi feeñ na ci moolu mënneef ak yëglewaay taabal bi ci weeru Mee 1842, ak ci jaar-jaaru 1849 bi ñu waajal tëral gu ñaareel gi, ak 1850 bi mu jaaroon ngir nit ñi man a jot ci moom. Waxtu woowu feeñ na ci sàrtu Almasi bi ni juróom-fukk fan yi dale ci ndekkiteem ba agsi ci Pantekot, di ab waxtu wu ñu séddale ci ñeent-fukk fan, te ñaari cër yi topp ko.

Ci atum 1849, Kiristoon dafaaraam loxoomam ñaareel, te ci atum 1850 ñaareelu ndab li Habakkuk doon bind amoon na, te njàngum nattu gi jëm ci Kadesh dem ba kanam. Ci atum 1856, mujj ci fukki nattu yi Israayil gu yàgg ga daan jaar dikk na, ba leer gu bees ci kàddu yonent gu njëkk gu Miller sosoon, ñu siiwal ko ci xëtub waxtaanu yëngu-yëngu bi. Diirub ñaar junni ak juróom-ñaar-fukk ak ñaar-fukk fan yu yonent, dale ko ci atum 1856 ba ci atum 1863, yéenekaay ya dugg nañu ngir seet réew mi. Ci atum 1863 ñu tann njiit lu bees ngir yóbbu leen dellu Misra.

Danu yokk dëgg yu mel ni yii ci mbind mi di ñëw.

“Ci pete ma ma ci Bordoville, Vermont, ci 10 Desàmbar 1871, ñu won na ma ne taxawaayu sama jëkkër dafa doon lu metti lool. Diisug yëngu ak liggéey dafa dal ci moom. Ay doomi

mbokkam yu nekk ci ndigalug yoonu Yàlla yépp yebalewuñu woon ay yëngu yooyu, te xamaluñu woon njariñu liggéeyam. Diisug sax ci kawam moo ko sonnal xelam ak yaramam. Ñu won na ma ne bokk na, ci yenn fànn, digganteem ak nit ñi Yàlla ak diggante Muusaa ak Israyil. Am nañu woon ñiy ñaawlu Muusaa bi xalis yi mettee, te am na it ñiy ñaawlu moom.” Testimonies, volume 3, 85.